

Bİ'ÂTNÂME İSİMLİ YAZMAYA GÖRE BEKTAŞİ TARİKATINDA HALİFELİK TIRAŞ ERKÂNI

ACCORDING TO THE WRITING NAMED Bİ'ÂTNÂME,
SHAVING RITUAL OF KHALIFA IN BEKTASHI TARIQA

MUSTAFA ÖĞE*

Sorumlu Yazar

Öz

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı 297.7 BİA 1 Bel_Yz_O.000027/20 demirbaş numarası ve Bi'âtnâme adı ile kataloğa kayıtlı olan yazma içerisinde yer alan “*Haza diğer bi'âtnâme-i muhtasar beyân şod*” başlıklı bölüm, Bektaşî tarikatına ait bir tıraş erkânını anlatmaktadır. Daha önce transkripsiyonu yapılan metinlere oldukça benzer olmakla birlikte bazı farklılıklar da içermektedir. O nedenle metnin çevirisi yapılarak değerlendirilmesi Bektaşî tarikatında uygulanan bu erkânın daha iyi anlaşılabilmesi açısından bir katkı sağlayacaktır. Ayrıca metin içerisinde yer alan Karaağaç Bektaşî Tekkesi'ne ait bazı bilgiler tekkenin tarihinin aydınlatılması açısından ipuçları sunmaktadır. Halifelik tıraş erkânının anlatıldığı bu metinde tuğ ile ilgili verilen bilgilerin diğer metinlere göre daha ayrıntılı olduğunu görüyoruz. Tuğün tüyleri gibi müridinin çok olması temennisiyle halife olarak atanan kişiye bir dua edilmiştir. Türklerde hâkimiyet sembolü olan tuğun halifelik erkânında da yer alması manevi anlamda bir hâkimiyet sembolü gibi telakki edilmiş olmasından kaynaklanıyor olabilir. Ayrıca bu tekkenin Yeniçeri Ocağı ile olan bağlantısı dolayısıyla Yeniçeri Ocağı'yla ilgili bir uygulama olması ihtimali de mevcuttur. Halifelik erkânında tuğun mevcudiyeti hakkında elimizdeki metindeki bilgilerden bir sonuç ortaya koymak mümkün olmasa da bu konuda ortaya konulacak yeni bilgiler ve kaynaklar ile aydınlatılmasının Bektaşî tarikatında halifelik erkânına dair önemli bir katkı sağlayacağı muhakkaktır.

Anahtar Kelimeler: Bektaşilik, Erkân, Bi'âtnâme, Halifelik, Tıraş.

Abstract

The section titled “*Haza other bi'âtnâme-i muhtasar beyân shod*”, which is in the manuscript registered in the catalog with the inventory number 297.7 BİA 1 Bel_Yz_O.000027/20 and the name Bi'âtnâme of Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library, describes a shaving ritual belonging to the Bektashi sect. Although it is quite similar to the previously transcribed texts, it also contains some differences. Therefore, making and evaluating the translated text will contribute to a better understanding of this ritual practiced in the Bektashi sect. In addition, some information about the Karaağaç Bektashi lodge included in the text provides clues to elucidate the history of the lodge. We see that in this text, where the Caliphate shaving customs are explained, the information given about tuğ is more detailed than other texts. A prayer was made to the person appointed as the caliph, with the wish that he would have as many followers as the feathers of the tuğ. The fact that tuğ, which is a symbol of sovereignty among the Turks, was also included in the caliphate officials may be due to the fact that it was perceived as a

Araştırma Makalesi / Künye: ÖĞE, Mustafa. “Bi'âtnâme İsimli Yazmaya Göre Bektaşî Tarikatında Halifelik Tıraş Erkânı”. Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Veli Araştırma Dergisi, 116 (Aralık 2025), s. 307-320.

* Doç. Dr., Balıkesir Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü, E-mail: mustafaoge@balikesir.edu.tr, ORCID: 0000-0002-2834-5575

symbol of sovereignty in a spiritual sense. In addition, due to the connection of this lodge with the Janissary Corps, there is a possibility that it is a practice related to the Janissary Corps. Although it is not possible to draw a conclusion from the information in the text we have about the presence of tug in the caliphate officials, it is certain that enlightenment on this subject with new information and sources will make a significant contribution to the caliphate officials in the Bektashi sect.

Key Words: Bektashism, Erkân, Bi'âtnâme, Caliphate, Shaving.

Giriş

Tarikatların işleyişinin sağlıklı bir şekilde yürütmesinde erkân son derece önemlidir. Erkân yazılı ve sözlü olabilir (Öge, 2022a, 1160). Bektaşiliğe ait erkânları anlatan yazılı kaynaklara erkânâme adı verilmektedir. Erkânâmelerin tarikat erkânlarına dair çok önemli bilgiler içermesi dolayısıyla günümüz alfabesine aktarılması önem arz etmektedir. Benzer metinlerin karşılaştırmasının yapılarak farklı kısımların ortaya konulması Bektaşiliğe ait erkânların daha iyi anlaşılabilmesi açısından katkı sağlayacaktır. Çalışmamızın konusu olan “*Haza diğer bi'atnâme-i muhtasar beyân şod*” başlıklı bölüm, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı 297.7 BİA 1 Bel_Yz_O.000027/20 demirbaş numarası ve Bi'âtnâme adı ile kayıtlı yazma içerisinde yer almaktadır. Bölümde Bektaşî tarikatına ait halifelik tıraş erkânı anlatılmaktadır. Tıraş erkânı konusunda daha önce yapılmış olan çalışmalar mevcuttur. Mücerretler için uygulanan tıraş erkânı Bektaşî Dedeabası Bedri Noyan tarafından hazırlanmıştır (Noyan, 2010, 327). Tıraşnâme-i Hacı Bektaş El-Horosanî isimli çalışmada da tıraş erkânı ile ilgili bölüm vardır (Şenzybek, 2012). Bu konuda hazırlanan diğer çalışmalar “Bir yazmadan hareketle Şahkulu tekkesinde uygulanan Abdal Musa Sultân tıraş erkânı” (Öge, 2024) ve “Bektaşî Tarikatına Ait Bir Halifelik Tıraş Erkânâmesi: “Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân” adlı çalışmalarıdır (Öge, 2022a). Babagân Bektaşiliği'ne ait bir tıraş erkânâmesi ‘der beyân-ı erkân-ı tıraş ve intisâb-ı tarîk-i Bektâşîyye’ (Öge, 2022b) ismini taşımaktadır. Erkânâmeler içerisinde de tıraş erkânına dair pek çok bilginin bulunması muhtemeldir. Bunların tespit edilerek transkripsiyon, değerlendirme ve karşılaştırmalarının yapılması daha sağlıklı bilgilerin ortaya konulması açısından faydalı olacaktır. Çalışmada yazmanın fiziksel özellikleri ve müstensihî konusu ele alındıktan sonra tıraş erkânı ile ilgili kısa bir değerlendirme yapılmıştır. Erkânda yer alan sure ve ayetler erkândaki sıraya göre verilmiştir. Sonuç kısmında, önce neşri yapılmış olan metinler arasındaki farklılıklar değerlendirilmiş ve metnin transkripsiyonu ekte verilmiştir.

1. Yazmanın özellikleri ve müstensihî

İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı 297.7 BİA 1 Bel_Yz_O.000027/20 demirbaş numarası ve Bi'âtnâme adı ile kayıtlıdır. Ancak eserin başında ismi ile ilgili bir bilgi yoktur. Rika yazı türü ile yazılmıştır. Yazmanın başında fihrist bulunmaktadır. Konu başlıkları ve bazı bilgiler verilirken kırmızı mürekkep kullanılmıştır. Toplamda 754 varaktan oluşan oldukça hacimli bir eserdir. Eserde çok fazla konu başlığı olması itibarıyla konu başlıklarının tamamı verilmemiş bazıları örneklenmiştir. Yazmada yer alan konu başlıklarından bazıları;

318 varakta “*Müte'ehhil olan cânın ikrâr aldığı avânda göreceği râh-ı ehlullâhın şerhidir beyân şod*”,

337. varakta “*Haza diğer bi'atnâme-i muhtasar beyân şod*”

340. varakta “*der beyân-ı erkân-ı post*”

342. varakta “*Hazret-i imâm Hüseyin radiyallahu Te’âlâ ‘anh efendimiz hazretlerinin rûh-ı pâkları için okunacak mersiye’nin ta’rifâtı*”,

349. varakta “*Haza du’â-i hatmü’l-Kurân*” ve devamında pek çok dua,

353. varakta “*‘azizim mürşidim efendimin ikrâr-bende oldukları tarihi beyân*” ve sonrasında gazeller

507. varakta “*Menâkıb-ı kutbü’l-‘ârifin hazret-i Hünkâr Hacı Bektâş Veli El-Horasânî*” başlığı vardır.

Yazmanın müstensihisi ve yazıldığı tarih hakkında herhangi bir bilgi mevcut değildir. Yazmanın 353. varığında “*azizim mürşidim efendimin ikrâr-bende oldukları tarihi beyân*” başlığı altında 1237 senesi Rebi’ü’l-âhîrin yirmi dördü perşembe günü Karaağaç tekkesinde Mehmet Seyfettin İbn-i Zülfikârî Dervîş Ali ikrâr vererek postnişin İbrahim Baba tarafından Cuma gecesi saat üç buçuk civarında tarikata kabul edilmiştir. Bu bilgidен hareketle bu eserin müellifinin Mehmet Seyfettin İbn-i Zülfikârî Dervîş Ali ile bağlantısı olduğu değerlendirilebilir. Metnin devamında 1254 senesi Ramazan ayının 13. cuma gecesi Mehmet Seyfettin Baba tarafından Dervîş Yusuf İbn-i Abdullah’ın tarikata kabul edildiği bilgisi verilmiştir. “İşbu kâtibü’l-hurûf” şeklinde bir elkab kullanılması ve bölümün başlığı, eserin müellifinin Dervîş Yusuf İbn-i Abdullah olabileceğini göstermektedir. Ancak yine de bu konuda kesin bir yargıda bulunabilmek için yeterli bir bilgi yoktur.

Bölümde verilen iki tarih vardır. Bu tarihlerden ilki 18 Ocak 1822 Zülfikârî Mehmet Seyfettin’in, diğeri ise 30 Kasım 1838 Dervîş Yusuf İbn-i ‘Abdullah’ın ikrâr-bende oldukları tarihtir. Dolayısıyla bu yazmayı kaleme alan kişi Dervîş Yusuf İbn-i Abdullah ise tarikata intisab ettiği dönemden daha sonra yazmış olması gerekir, değilse yine bu tarihten sonra istinsah edildiğini söylemek yanlış olmaz. Eserin yazıldığı dönem hakkında ifade edebileceğimiz bilgiler oldukça sınırlı olmakla birlikte Yeniçeri Ocağı’nın kapatılmasından sonraki bir dönemde yazılmış olduğunu ifade edebiliriz.

Yazmanın müstensihini ortaya koyabilmek açısından araştırma yaparken Eserin içerisinde satır aralarında yer alan bilgilerin önemli ipuçları sunduğunu değerlendirdik. Risâle-i Mergûbe’yi yazan Mehmet Seyfettin İbn-i Zülfikârî Dervîş Ali’nin hayatı hakkında önemli bir bilgi verildiği kanaatindeyiz. Bektaşî tarikatına intisab ettiği tarih ve ayn-ı cemin yapıldığı tekkeyi vermektedir. Dolayısıyla Mehmet Seyfettin İbn-i Zülfikârî Dervîş Ali’nin bu tekke ve İbrahim Baba ile bağı olduğu ve bu yazma içerisinde yer alan bilgilerin de Karaağaç tekkesinde uygulanan erkânlar ile ilgili olduğu söylenebilir. Karaağaç tekkesi ile ilgili bilgiler oldukça sınırlıdır. Bu tekke İstanbul’un önemli Bektaşî tekkelerinden birisidir. Tekke postnişini aynı zamanda Hacı Bektaş Vekili unvanıyla anılırdı. Yazmada da

“...*dergâh-ı meşheret-nümâda meşer-i(?) ikâmet üzere olub kutbü’l-‘ârifin gavsi’l- vâsilîn pîrimiz Hazret-i Hünkâr Hacı Bektâş Veli el Horâsânî kaddese sırrehü’l-‘âlî efendimiz hazretlerinin vekilleri olan mürşidim sebab-i necâtım maşheret-penâhım dedem efendim reşâdetlü kerâmetlü fütüvvetlü ‘ârif-i billah vâsıl-i ile’l-kadim şeri’atlü hakikatlü ma’rifetlü tarikatlü İbrahim Fûrûgu(?) Baba efendimizin...*” (Bi’âtnâme, vr: 353)

ifadesiyle İbrahim Baba’nın Hacı Bektaş Vekili olduğu açıkça ifade edilmiştir. Bahsedilen dönemde tekkeni postnişini İbrahim Baba’dır. Yeniçeri Ocağı’nın kapatılmasından sonra Birgi’ye sürgün edilmiştir (Ayar, 2005, 267). Karaağaç bölgesinin güvenliği Yeniçeri Ocağı’nın 94. ortasına bırakılmış ve 94. ortada “vekil postu” adlı oda Bektaşî babasına tahsis edilmişti (Maden, 2014, 33). Yazmanın

tamamının transkripsiyonunun yapılması belki başka bilgilere ulaşılmasına imkân sağlayabilir. Kısa bir şekilde nakledilen ayn-ı cem'e katılan isimlerin zikredilmesi tekkenin bahsettiğimiz dönemdeki önemli isimlerinin de ortaya konulması açısından önemlidir. Ayn-ı Cem'e katıldığı zikredilen isimler şunlardır:

“El-hâc Yusuf Baba, Kilerci El-hâc Yahya Baba, Kahveci nakibi El-hâc İsmâ'il Baba, Sinân Baba, Ahmet Baba, Aşçı Rusçuklu Derviş İsmâ'il Baba Aşçı nakibi Derviş Hüseyin Baba, Etmekçi Bağcı(?) Derviş Hüseyin Baba, Akçahisârlı Derviş Ali Baba, Derviş Yusuf Baba, Derviş Mustafa Baba, Vizeli Derviş, Haydar Baba, Pîr Evi atacısı Derviş Yusuf Baba, Ahmet Baba hazretlerinin hizmetlerinde bulunan Hacı Hasan Baba, Moravî Derviş Ahmet, 'Abdullatîf Ağa, nakibü'l-eşraf çavuşlarından Şerif Emin Ağa, diğer çavuşlardan Şerif İsmâ'il Ağa, peder-i 'azizim sebeb-i vücudum Zülfikârî 'Ali Efendi, Hacı Ahmed Ağa, Halil Ağa, Kasımpaşalı Derviş 'Ali Baba, Kasımpaşalı Ahmet kapudân ve ma'an katara girdiğimiz Mehmed Efendi ve Süleyman Efendi, Hacı Emin Usta” (Bi'âtname, vr: 353).

Burada verilen isimler tekkenin tarihinin aydınlatılması açısından az da olsa bir katkı sağlayacaktır. O dönemde tekkenin postnişininin İbrahim Baba olduğunu kesin bir şekilde ifade edebiliriz. Ayrıca tekkede Kilerci Baba El-hâc Yahya Baba, Kahveci Nakibi El-hâc İsmail Baba, Aşçı Baba Rusçuklu Derviş İsmail Baba, Aşçı Nakibi Derviş Hüseyin Baba, Etmekçi Baba Derviş Hüseyin Baba görev yapan diğer isimler olarak ifade edilebilir.

2. Tıraş Erkânına Dair

Tıraşın, Bektaşilik de dahi olmak üzere pek çok tarikat ve doğu toplumlarının bir kısmında farklı uygulamaları olmakla birlikte varlığı bilinmektedir (Yüksel, 2018). Gerek Abdallar zümresinde gerekse Kalenderilerde saç, sakal, bıyık ve kaşlar tıraş edilmektedir (Ocak, 1991). Şemsîlerin, Edhemîlerin ve Mevlevîlerin bir kısmında da bu uygulamanın olduğu, Haydarîlerin ve Câmîlerin bıyıklarını uzatarak sakallarını kestikleri ve perçem bıraktıkları ile ilgili bilgiler vardır. 1028 ile 1107 yılları arasında yaşamış olan Tacü'l-ârifin Ebu'l-Vefa Menakıbnamesi'nde çar darb ile ilgili ipuçları vardır. Menakıbnâme'de *“Pek çok kişi tövbe etti. Sonra Hazret-i Seyyid hizmetçilerin ellerine makas almalarını emretti. Gelip tövbe edenleri tıraş ettiler. O kadar çok kişi tövbe etmişti ki kesilen saçlar Seyyid'in oturduğu minberin ayağına kadar geldi”* (Gümüşoğlu, 2019: 218). Görüldüğü gibi pek çok tarikat ve toplumda bu uygulama vardır. Tıraş erkânının kökeni konusunda farklı görüşler mevcut olsa da Bektaşilikteki anlayışa göre bu erkânın dayanağı Kur'an-ı Kerim ayetleri ile Hz. Peygamber ve Hz. Ali'nin uygulamalarıdır (Noyan, 2010, 330-331). Fetih Sûresi'nin 27. ayeti ve Uhud Savaşı dönüşünde Cebrail'in Hz. Peygamber'i, Hz. Peygamber'in de Hz. Ali'yi tıraş etmesi dayanak olarak gösterilir (Noyan, 2010, 330-331). Bektaşî tarikatının kurucusu Hacı Bektaş Veli'nin erkânında da bu uygulamanın yapıldığı bilinmektedir (Gölpınarlı, 1969). Bektaşî tarikatında bu erkânın oldukça önemli ve tarikata intisabın koşullarından birisidir (Birge, 1991, 119). Bektaşilikte de bu yola intisab edenlerin saç, sakal, bıyık ve kaşı makasla tıraş edilir (Özkan - Bankır, 2010, 547).

Bektaşilikte tıraş erkânı; mücerretler, Bektaşî tarikatına intisap edenler ve halifelik tıraş erkânı olmak üzere üç yerde uygulanır. Halifelik erkânının farkı kaş ve kirpiklerin tıraş edilmesidir. Metinde hem kaşların tıraş edilmesi ve sonunda da halifeliğin mübarek olsun şeklinde bir ifadenin yer alması burada anlatılan erkânın halifelik tıraş erkânı olduğu konusunda şüpheye yer bırakmamaktadır.

3. Erkânda Yer Alan Sûre Ve Âyetler

“...Dilediğimizde (onları yok eder) yerlerine benzerlerini getiririz.” (İnsan 76/28). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 661).

“Her şeyin hükümranlığı elinde olan Allah’ın şanı yücedir! Siz yalnız O’na döndürüleceksiniz.” (Yasin 36/83). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 490).

“Andolsun, Allah, Peygamberinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı kazıtmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram’a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bildi ve size bundan başka yakın bir fetih daha verdi” (Fetih 48/27). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 569).

“Bilesiniz ki, Allah’ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de.” (Yunus 10/62). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 232).

“Yer üzerinde bulunan her canlı yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zatı baki kalacaktır” (Rahman 55/26-27). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 595).

“...O’nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O’nundur ve kesinlikle O’na döndürüleceksiniz.” (Kasas 28/88’den bölüm). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 435).

“(Kur’an’ı) ona, üstün güçlere sahip, muhteşem görümlü (Cebrail) öğretti. O, en yüksek ufukta bulunuyorken (asli suretine girip) doğruldu.” (Necm 53/7-8). (Altuntaş ve Şahin, 2011: 586).

“(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu.” (Necm 53/9). (Altuntaş ve Şahin, 2011: 586).

“Böylece Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti.” (Necm 53/10). (Altuntaş ve Şahin, 2011: 586).

“...Ey iman edenler! Siz de ona salat edin, selam edin.” (Ahzab 33/56’dan bölüm). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 469).

“De ki: “O, Allah’tır, bir tek tir.” “Allah Samed’dır. (Her şey O’na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.) O’ndan çocuk olmamıştır (kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir).” “Hiçbir şey O’na denk ve benzer değildir.” (İhlas 112/1-2-3-4). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 704).

“Allahu la ilahe illa huvel hayyul kayyum, la te’huzuhu sinetun ve la nevm, lehu ma fis semavati ve ma fil ard, menzellezi yeşfeu indehu illa bi iznihi ya’lemu ma beyne eydihim ve ma halfehum, ve la yuhitune bi şey’in min ilmihi illa bi ma şae, vesia kursiyyuhus semavati vel ard, ve la yeuduhu hıfzuhuma ve huvel alıyyul azim.” “Allah, kendisinden başka hiçbir ilah olmayandır. Diridir, kayyumdur. O’nu ne bir uyuklama tutabilir ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O’nundur. İzni olmaksızın O’nun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, kulların önlerindeki ve arkalarındakileri (yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. Onlar O’nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O’nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir.) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O’na güç gelmez. O, yücedir, büyüktür.” (Bakara 2/255). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 50- 51).

“Allah, melekler ve ilim sahipleri, ondan başka ilah olmadığına adaletle şahitlik ettiler. O’ndan başka ilah yoktur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir” (Âli İmran 3/18). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 61).

“Şüphesiz Allah katında din İslam’dır...” (Ali İmran 3/19). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 61).

“Sana biat edenler ancak Allah’a biat etmiş olurlar. Allah’ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allah’a verdiği

sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfat verecektir.” (Fetih 48/10). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 567).

“Ey örtünüp bürünen (Peygamber!)” (Müddesir 74/1). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 654).

“Kalk da uyar.” (Müddesir 74/2). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 654).

“Rabbini yücelt.” (Müddesir 74/3). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 654).

“Nefsini arındır.” (Müddesir 74/4). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 654).

“(18-19) Şüphesiz Allah, ağaç altında sana biat ederlerken inananlardan hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı bilmiş, onlara huzur, güven duygusu vermiş ve onlara yakın bir fetih ve elde edecekleri birçok ganimetler nasip etmiştir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Fetih 48/18-19). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 568).

“... Allah’tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke’nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü’minleri müjdele!” (Saff 61/13’ten bölüm). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 621).

“Allah, göklerin ve yerin nurudur. O’nun nurunun temsili şudur: Duvar da bir hücre; içinde bir kandil, kandil de bir cam fanus içinde. Fanus sanki inci gibi parlayan bir yıldız. Mübarek bir ağaçtan ne doğuya, ne de batıya ait olan zeytin ağacından tutuşturulur. Bu ağacın yağı, ateş dokunmasa bile neredeyse aydınlatacak (kadar berrak)tır. Nur üstüne nur. Allah, dilediği kimseyi nuruna iletir. Allah, insanlar için misaller verir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir.” (Nur 24/35). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 388).

“...”Ey Allahım! Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofrayı indir ki; önce gelenlerimize (zamanımızdaki dindaşlarımıza) ve sonradan geleceklerimize bir bayram ve senden (gelen) bir mucize olsun. Bizi rızıklandır. Sen rızıklandıranların en hayırlısıdır” dedi.” (Maide 5/114’ten bölüm). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 137).

“Orada koltuklar üzerine kurulmuş olarak bulunurlar. Orada ne güneş (yakıcı sıcak) görürler, ne de dondurucu soğuk.” (İnsan 76/13). (Altuntaş ve Şahin, 2011, 660).

4. Erkânâme’de Yer Alan Bilgiye Göre Halifelik Tıraş Erkânının Aşamaları

- 1) Abdest alınması
- 2) Şeriat erenleri, hakikat erenleri, marifet erenleri ve tarikat erenlerine selam verilip alınması
- 3) Meydana post serilmesi ve önüne keşkül, su, seng ve tığ konulması
- 4) Seng ve tığ keşkül üzerine ve elin mürid başına konulması
- 5) Müridin elbiselerinin çıkarılması ve erkân ile mürşid nazarına konulması
- 6) Müridin posta getirilmesi (Önce sağ ayağıyla basması)
- 7) Kibleye karşı diz üstü oturarak elini suya sokması
- 8) Elini müridin başına koyarak dua edilmesi
- 9) Başa Kef vurulması
- 10) Dua edilmesi
- 11) Başın sağ tarafına elif çekilmesi
- 12) Kafasına doğru elif çekilmesi
- 13) Sakalın tıraş edilmesi
- 14) Bıyığın tıraş edilmesi
- 14) Kaşların tıraş edilmesi

- 15) Pîr huzurunda biat verilmesi
- 16) Mürşidin üç İhlâs-ı şerif ile Âyetel Kürsi ve Amentü Billahi duasını okuması ve dua etmesi
- 17) Müridin kapıya geçirilip hayır dua ve niyâz istenmesi
- 18) Kisvenin başa konulması ve hırkanın giydirilmesi
- 19) Kuşağın kuşatılması
- 20) Çerağın alınması ve dua edilmesi
- 21) Nasihat edilerek gülbank çekilmesi ve çerağın müridin eline verilmesi ve dua edilmesi
- 22) Tuğun alınarak kapıya geçilmesi ve dua edilmesi
- 23) Halifeliliğin mübareklenmesi

Sonuç

Transkripsiyonunu yaptığımız metinde abdest alınması ve dört kapıya selam verilmesi ile erkân başlamaktadır. Daha önce neşri yapılan metinler ile hemen hemen aynı bilgiler mevcuttur. Metinler arasında küçük bazı farklılıklar dışında büyük oranda benzerlik olması aslında kültürel birikimin gelecek nesillere aktarımının oldukça iyi bir şekilde yapıldığının da bir göstergesidir. Diğer çalışmalarda yer alan bazı sorular ve cevapların alınması ile ilgili kısım bu metinde yoktur. Bu metinde bir başka farklılık olarak ifade edebileceğimiz lokma pişirilmesi ve yenilmesi kısmının olmamasıdır. Burada belirtilmesi gereken husus bu metinlerin ehline yazılmış olması dolayısıyla zaten bilindiği düşünülerek bazı ayrıntılar yer verilmemiş olabileceği ihtimalinin göz önünde bulundurulması gerektirir. Çünkü metinde “Ey Allahım! Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofrayı indir ki; önce gelenlerimize (zamanımızdaki dindaşlarımıza) ve sonradan geleceklerimize bir bayram ve senden (gelen) bir mucize olsun. Bizi rızıklandır. Sen rızıklandıranların en hayırlısıdır” dedi.” mealindeki Maide 5/114’ten bir bölüm mevcuttur. Belki de lokma pişirilmesi ve yenilmesine atıf yapılmış olabilir. Halifelik erkânını anlatan bu metindeki en önemli farklılık olarak ifade edebileceğimiz husus tuğ ile ilgili verilen bilgidir. Daha önce neşredilmiş çalışmalarda tuğ erkânı ile ilgili bu kadar ayrıntılı bilgi yoktur. Ancak bu metinden halifelik erkânında tuğun da bulunduğunu anlıyoruz. Yapılan duada tuğun tüyleri gibi müridinin çok olması temenni edilmiştir. Tuğ Türklerde hâkimiyet sembolü olarak kabul edilmektedir. Belki burada da manevi anlamda bir hâkimiyet sembolü gibi telakki edilmiş olabilir. Metni istinsah ettiğini düşündüğümüz Yusuf İbn-i Abdullah’ın Karaağaç tekkesi ile bağı ortadadır. Bu tekkenin Yeniçeri Ocağı ile yakın bir bağının olması tuğ ile ilgili erkânın Yeniçeri ocağı ile bağlantısı olabileceğini düşündürmektedir. Burada belirtilmesinde fayda olan bir diğer husus da fütüvvetnâmelerde tuğ ile ilgili bölümlerin olmasıdır. Bektaşî erkânâmeleri ile fütüvvetnâmeler arasında pek çok benzerlikler mevcuttur. Tuğ ile ilgili kısım fütüvvetnâmelerden Bektaşî erkânâmelerine geçmiş bir konu olabilir. Ancak bu konu üzerinde çalışılması ve başka kaynaklardan da desteklenerek ortaya konulması gerekmektedir. Bektaşî tarikatına ait yazılı kaynakların günümüz alfabesine aktarımının yapılması belki bu konuda yeni bilgilere ulaşılabilesine imkân verecektir.

Yazma içerisinde çok kısa olarak Karaağaç Bektaşî tekkesi ile ilgili yer alan bilgiler 1822 yılında tekkede görevli olanlar hakkında bir fikir vermektedir. Bu tekke tarihi ile ilgili Ayn-ı Cem’de bulunanların isimlerinin zikredilmiş olması yapılacak yeni çalışmalar için ipuçları olarak değerlendirilebilir. Mehmet Seyfettin b. Zülfikarî

Derviş Ali'nin hayatı ile ilgili aslında satır aralarında geçen bilgilerden anlaşıldığı kadarıyla bu tekkede ikrâr-bende olmuş ve tekkenin postnişini İbrahim Baba tarafından 18 Ocak 1822 tarihinde tarikata kabul edilmiştir. Dolayısıyla Mehmet Seyfettin b. Zülfikarî Derviş Ali'nin Karaağaç tekkesi ve tekkenin postnişini olan İbrahim Baba ile olan bağı şüpheye yer bırakmayacak şekilde ortaya konulmuştur.

Kaynaklar

- Bi'âtnâme*. İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk Kitaplığı 297.7 B1A 1 Bel_Yz_O.000027/20.
- Ayar, Talip, *Sahhâflar Şeyhi-zâde Mehmed Es'ad Efendi'nin "Üss-i Zafer" Adlı Eserinin Transkripsiyonu ve Değerlendirilmesi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 2005.
- Bankır, Mehmet Malik - Özkan, Ömer, *Hacı Bektaş Velî Külliyyatı-Makâlât*. Ankara: Gazi Üniversitesi, Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Merkezi, 2010.
- Birge, J. K., *Bektaşilik Tarihi*. Çev: Reha Çamuroğlu. İstanbul: Ant Yayınları, 1991.
- Gölpınarlı, Abdülbaki, *100 Soruda Türkiye'de Mezhepler ve Tarikatlar*. İstanbul: Gerçek Yayınevi, 1969.
- Gümüşoğlu, H. Dursun, *Tâcü'l-Ârifin Es-Seyyid Ebû'l-Vefâ Menâkıb-nâmesi Yaşamı ve Tasavvufî Görüşleri*. İstanbul: Can Yayınları, 2019.
- Maden, Fahri, "Karaağaç'da Bir Bektaşî Ocağı: Sarı Sufî Hüseyin Baba-Hasib Baba Tekkesi" *Alevilik Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 7, 2014.
- Noyan, Berdi, *Bütün yönleriyle Bektaşilik ve Alevilik*. Ardıç Yayınları, 2010.
- Ocak, A. Yaşar, *Osmanlı İmparatorluğunda Marjinal Sufilik: Kalenderîler*. Ankara: Türk Tarih Kurumu, 1991.
- Öge, Mustafa, "Babagân Bektaşiliğine Ait Bir Tıraş Erkânâmesi 'Der Beyân-ı Erkân-ı Tıraş ve İntisâb-ı Tarîk-i Bektaşîyye'". *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma Dergisi*, Sayı: 103, 2022
- Öge, Mustafa, "Bektaşî Tarikatına Ait Bir Halifelik Tıraş Erkânâmesi: "Menzil-i Hilâfet Tıraş-ı Erkân", *Ordu Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Sosyal Bilimler Araştırmaları Dergisi*, C. 12/2, 2022.
- Öge, Mustafa, "Bir Yazmadan Hareketle Şahkulu Tekkesinde Uygulanan Abdal Musa Sultan Tıraş Erkânı", *Türk Kültürü ve Hacı Bektaş Velî Araştırma dergisi*, Sayı: 110, 2024.
- Şenzeybek, Aytekin, "Hacı Bektaş Velî'ye Atfedilen Yeni Bir Yazma Tıraşnâme-i Hacı Bektaş El- Horosân", *Türk-İslam Medeniyeti Akademik Araştırmalar Dergisi*, C. 7/13, 2012.
- Yüksel, Hasan, "Tarihî Kayıtlarla Doğuda Toplumsal ve Dinsel Bir Ritüel Olarak Tıraş", *Millî Folklor: Üç Aylık Uluslararası Kültür Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 119, 2018.

Ekler

Ek 1: Metnin Transkripsiyonu

(337-b) Hâzâ diğer bi'âtnâme-i muhtasar beyân şod

Şöyle ma'lûm ola ki evvel mürîde lâzım olan budur ki abdest ala. Ve müfred eline yapışub içerü gire ve bu günâ selam vire. Es-selâmü 'aleyküm yâ şeri'at erenleri diye ve mürşid dahi ve 'aleyküm'e's-selâm ve rahmetullâhi ve berekâtuhu. Tekrar es-selâmü 'aleyküm yâ hakikat erenleri diye ve mürşid dahi tekrar ve 'aleyküm selâm ve rahmetullâhi ve berekâtuhu diye. Tekrar Es-selâmü 'aleyküm yâ me'rîfet erenleri diye. Ve mürşid dahi tekrar ve 'aleyküm'e's-selâm ve rahmetullâhi ve berekâtuhu diye. Tekrar Es-selâmü 'aleyküm yâ tarikat erenleri diye. Ve mürşid dahi tekrar ve 'aleyküm'e's-selâm ve rahmetullâhi ve berekâtuhu diye. Allah Eyvallah erenler bizi kabul eylen diye. Ve müfred meydana post sala ve önüne keşkül ile su getirüb (338-a) ve sengi ve tığı ihtiyâr idüb önüne koya. Be'dehu müfred erkân ile alub kapuya geçe. Havaletiniz ile erenler deyüb bu ayeti okuya. Bismillahirrahmanirrahim. Elhamdülillahillezi

ce'ale'r-re'se halaka'l-cûda ve'l-haceri ve'l-Musa ve erselehu Cebrâ'ile ila Muhammed salî Allahü Te'âlâ 'aleyhi vesellem.¹ Pür cemâl-i Muhammed kemâl Hüseyin 'Ali râ bülende salavat. Allahümme salî 'ala Muhammed ve âl-i Muhammed deyüb safâ-nazar ile sengi ve tıgı keşkül üzerine koyub ve elini mürid başına koya ve havaletiniz ile deyüb buna okuya. Bismillahirrahmanirrahim. Ve iza şî'na beddelna emsalehüm tebdila.² Pür cemâl-i Muhammed kemâl Hüseyin 'Ali râ bülende salavat. Allahümme salî 'ala Muhammed ve âl-i Muhammed diye. Ve müridin nesi var ise çıkarub erkân üzere mürşid nazarına koya. Ve müfred dahî müridi elinde alub posta getüre. Ve evvel sağ ayağın basa. Ve kibleye karşı diz üzerine otura ve elin suya ura ve bunu okuya. Bismillahirrahmanirrahim. El-mâ'e mu'ayyen mâ'en tahuren.³ Pür cemâl-i Muhammed kemâl Hüseyin 'Ali râ bülende salavat. Allahümme salî 'ala Muhammed ve âl-i Muhammed diye. Ba'dehu müfred elini müridin başına koya ve bunu okuya. Bismillahirrahmanirrahim. Neveytû en üğsile gaslî'l-fenâi min cemi'il-iştigâli'd- dünya ve mâ eşbehe zalike takarruben ilallâhi Te'ala⁴ tarîk-i evliyâ-i ve irşâdî'l-muhakkikîn ve libâsü'l-'ârifin ve zeyne'l-muvahhidin. Pür cemâl-i Muhammed kemâl Hüseyin 'Ali râ bülende salavat. Allahümme salî 'ala Muhammed ve âl-i Muhammed diye. Andan başına kef ura. Asliye(?) müfred elini seng ve tıg üzerine koya ve bunu okuya. Bismillahirrahmanirrahim.**(338-b)** Elhamdülillahillezi ce'ale'r-re'se ve'l-hacerü'l-Musa ve'l-kuvvete ve'l-kudrete sebeben lev rezâknâ. Fe subhanellâhi biyedihi melekuti külli şey'en ve ileyhi turce'ün⁵ deyüb tığa sav çeke(?) ve başına koya ve bunu okuya. Bismillahirrahmanirrahim. Lekad sadakallahu resulehur ru'ya bil hakk, le tedhulunnel mescidel haramie inşaallahu aminine muhallikine ruusekum ve mukassirine la tehafun, fe 'alime ma lem ta'lemu fe ce'ale min duni zalike fethan kariba.⁶ E la inne evliya allahi la havfunaleyhim ve la hum yahzenun.⁷ Sırr-ı velî hânedân-ı Muhammed 'Ali dem şâh me'ânî(?) pırım Sultân Hacı Bektâş Veli deyüb başının sağ tarafına bir elif çeke. Ba'dehu bunu okuya. Bismillahirrahmanirrahim. Bismillahi'l müpteda rabbi'l-âhireti ve'l-evveli. Allahü Ekber Allahü Ekber lâ ilâhe illallahu vallahu ekber. Allahu Ekber ve lillahi'l-hamd deyüb⁸ kafasında doğru bir elif çeke ve sakalında bunu okuya. Bismillahirrahmanirrahim. Kullu men aleyha fan. Ve yebka vechu rabbike zul celali vel ikram.⁹ Fena'i 'abdi bekâ. Allahü Ekber Allahü Ekber Lâ ilâhe illallahu vallahu Ekber. Allahu Ekber ve lillahi'l-hamd.¹⁰ Ba'dehu bıyığında bunu okuya. Bismillahirrahmanirrahim. Kullu şey'in halikun illa veccheh, lehul hukmu ve ileyhi turceun.¹¹ Sırr-ı vech bâkî gayrîha hâlike ve fânî Allahü Ekber Allahü Ekber Lâ ilâhe illallahu vallahu Ekber. Allahu Ekber ve lillahi'l-hamd¹² diye ve kaşında bunu okuya. Bismillahirrahmanirrahim. Ve huve bil ufukil a'la. Summe dena fe tedella.¹³ Fe kane kabe kavseyni ev edna.¹⁴ Fe evha ila abdihi ma evha.¹⁵ Yâ eyyuhâ-llezzîne âmenü sallû 'aleyhi

1 "Başı, cömertliği ve Musa'nın taşıını yaratan, Cebra'il'i Muhammed'e (Allah'ın selam ve rahmeti üzerine olsun) gönderen Allah'a hamdolsun."

2 "...Dilediğimizde (onları yok eder) yerlerine benzerlerini getiririz." İnsan/28. (Altuntaş ve Şahin, 2011, 661).

3 "Suyu özel, temizleyici.... (abdest duasının bir bölümü yazılmıştır.)"

4 "Allah'a yakınlaşmak için cümle dünya işlerinden ve benzerlerinden arınmaya niyet ettim."

5 "Her şeyin hükümrânlığı elinde olan Allah'ın şanı yücedir! Siz yalnız O'na döndürüleceksiniz." (Yasin 36/83)

6 "Andolsun, Allah, Peygamberinin rüyasını doğru çıkardı. Allah dilerse, siz güven içinde başlarınızı kazıtmış veya saçlarınızı kısaltmış olarak, korkmadan Mescid-i Haram'a gireceksiniz. Allah, sizin bilmediğinizi bildi ve size bundan başka yakın bir fetih daha verdi" (Fetih 48/27).

7 "Bilesiniz ki, Allah'ın dostlarına hiçbir korku yoktur. Onlar üzülmeyeceklerdir de." (Yunus 10/62)

8 "Allah her şeyden yücedir, Allah her şeyden yücedir. Allah'tan başka ilâh yoktur"

9 "Onun üzerindeki herkes yok olacaktır. Ancak azamet ve ikram sahibi Rabbinin zatı baki kalacaktır" (Rahman 55/26-27)

10 "Allah her şeyden yücedir, Allah her şeyden yücedir. Allah'tan başka ilâh yoktur"

11 "...O'nun zatından başka her şey yok olacaktır. Hüküm yalnızca O'nundur ve kesinlikle O'na döndürüleceksiniz." (Kasas 28/88'den bölüm)

12 "Allah her şeyden yücedir, Allah her şeyden yücedir. Allah'tan başka ilâh yoktur"

13 "(Kur'an'ı) ona, üstün güçlere sahip, muhteşem görümlü (Cebail) öğretti. O, en yüksek ufukta bulunuyorken (asli suretine girip) doğruldu." (Necm 53/7-8)

14 "(Peygambere olan mesafesi) iki yay aralığı kadar yahut daha az oldu." (Necm 53/9)

15 "Böylece Allah kuluna vahyedeceğini vahyetti." (Necm 53/10)

vesellimü teslîmâ.¹⁶ Sırr-ı teslîm şchiden (339-a) be-kalbe teslim. Pür cemâl-i Muhammed kemâl Hüseyin ‘Ali râ bülenide salavat. Allahümme salli ‘ala Muhammed ve âl-i Muhammed. Ve mürşid dahi gülbank çeke. Ba’dehu kapuya geçüb bunu diye. ‘Aşıkân olduk tıraş yolunuza geda can eyle baş. Ba’dehu müfred eline ala ve pîr nazarına götürüb bi’at vire. Mürşid dahî evvel üç ihlâs-ı şerîf¹⁷ ve bir Âyetel Kürsî¹⁸ ve Amentü Billahî¹⁹ okuya ve Şehidallahu ennehu la ilahe illa huve, vel melaiketu ve ulu’l- ilmi kaimen bil kıst, la ilahe illa huvel azizul hakim. ²⁰ İnned dine indallahil İslam.²¹ Lâ ilâhe illallah hakkân(?) hakkân Muhammeden-resulullah saffen ve ‘Ali veliyyullah sarfen sarfen(?)Yâ eyyuhellezine emenü etübü illallîhi tevbeten nasûhen estağfurullah estağfurullah estağfurullah. İnnellezine yubayiuneke innema yubayiunallah, yedullahi fevka eydihim, fe men nekese fe innema yenkusu ala nefsih, ve men evfa bi ma ahede aleyhullahe fe se yu’tihi ecren azima.²² Ve salavat-ı şerîf okuya. Evliyadehum etûli ve men â’dâihim etberi le’netullahi ‘ale’l-kavmi’l-zâlimin ve rahmetullahi ‘ala kavmi’l-mü’minin deyüb kisveyi(?) başına koya ve hırkasın giydirirken bunu okuya. Bismillahirrahmanirrahim. Ya eyyuhel muddessir.²³ Kum fe enzir.²⁴ Ve rabbeke fe kebbir.²⁵ Ve siyabeke fe tahhir.²⁶ hulk- hırka ‘azametullahi tekbiren. Allahü ekber Allahü ekber lâ ilahe illallahu vallahu ekber . Allahu ekber ve lillahlil hamd²⁷ diye. Ba’dehu kuşağını kuşadırken bunu okuya. Bismillahirrahmanirrahim. Lekad radiyallahu anil mu’minine iz yubayiuneke tahtes şecereti fe alime ma fi kulubihim fe enzeles sekinete aleyhim ve esabehum fethan kariba.²⁸ Nasrun minallahi ve fethun karib, ve beşşiril mu’minin²⁹ yâ Muhammed yâ Ali deyüb ba’dehu müfred müridi alub kapuya geçüre. Hayra(?) (339-b) du’â ve niyâz dileye. Şeyh dahî hayr du’â ve gülbank çeke ve çerağı eline alub bunu diye. Allah Allah havaletiniz ile erenler çerağın batını Muhammed Ali’dir. Şerî’ati kendidir. tarikat delilidir. Ma’rifet yağıdır. Hakikat nurudur.

16 “...Ey iman edenler! Siz de ona salat edin, selam edin.” (Ahzab 33/56’dan bölüm)

17 “Kul huvallahu ehad. Allahus samed. Lem yelid ve lem yuled. Ve lem yekun lehu kufuven ehad.” “De ki: “O, Allah’tır, bir tek tir.” “Allah Samed’dir. (Her şey O’na muhtaçtır; O, hiçbir şeye muhtaç değildir.)” O’ndan çocuk olmamıştır (Kimsenin babası değildir). Kendisi de doğmamıştır (kimsenin çocuğu değildir).” “Hiçbir şey O’na denk ve benzer değildir.” (İhlas 112/1-2-3-4)

18 “Allahu la ilahe illa huvel hayyul kayyum, la te’ huzuhu sinetun ve la nevm, lehu ma fis semavati ve ma fil ard, menzellezi yeşfeu indehu illa bi iznihi ya’lemu ma beyne eydihim ve ma halfehum, ve la yuhitune bi şey’in min ilmihi illa bi ma şae, vesia kursiyuhus semavati vel ard, ve la yeuduhu hıfzuhuma ve huvel alıyyul azim.” “Allah, kendisinden başka hiçbir ilah olmayandır. Diridir, kayyumdur. O’nu ne bir uyuklama tutabilir, ne de bir uyku. Göklerdeki her şey, yerdeki her şey O’nundur. İzni olmaksızın O’nun katında şefaatte bulunacak kimdir? O, kulların önlerindeki ve arkalarındakileri (yaptıklarını ve yapacaklarını) bilir. Onlar O’nun ilminden, kendisinin dilediği kadarından başka bir şey kavrayamazlar. O’nun kürsüsü, bütün gökleri ve yeri kaplayıp kuşatmıştır. (O, göklere, yere, bütün evrene hükmetmektedir.) Gökleri ve yeri koruyup gözetmek O’na güç gelmez. O, yücedir, büyüktür.” (Bakara 2/255)

19 “‘‘Amentü billâhi ve melâiketihî ve kütübihî ve rusûlihî ve’l-yevmi’l-âhiri ve bi’l-kaderi hayrihi ve şerrihi mine’l-lâhi teâlâ; ve’l-ba’sü ba’de’l-mevti hakk eşhedü en lâ ilâhe illâllâh ve eşhedü enne Muhammeden abduhu ve resûlüh.” “‘‘Allah’a, meleklerine, kitaplarına, peygamberlerine, âhîret gününe, kadere, hayır ve şerrin Allah’tan olduğuna iman ettim. Ölümünden sonra diriliş gerçektir. Allah’tan başka ilâh olmadığına, Muhammed’in onun kulu ve elçisi olduğuna şahadet ederim.”

20 “Allah, melekler ve ilim sahipleri, ondan başka ilah olmadığına adaletle şahitlik ettiler. O’ndan başka ilah yoktur. O, mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir” (Âli İmran 3/18)

21 “Şüphesiz Allah katında din İslam’dır...” (Ali İmran 3/19)

22 “Sana biat edenler ancak Allah’a biat etmiş olurlar. Allah’ın eli onların ellerinin üzerindedir. Verdiği sözden dönen kendi aleyhine dönmüş olur. Allah’a verdiği sözü yerine getirene, Allah büyük bir mükâfât verecektir.” (Fetih 48/10)

23 “Ey örtünüp bürünen (Peygamber!)” (Müddesir 74/1)

24 “Kalk da uyar.” (Müddesir 74/2)

25 “Rabbini yücelt.” (Müddesir 74/3)

26 “Nefsini arındır.” (Müddesir 74/4)

27 “Allah her şeyden yücedir, Allah her şeyden yücedir. Allah’tan başka ilâh yoktur”

28 “(18-19) Şüphesiz Allah, ağaç altında sana biat ederlerken inananlardan hoşnut olmuştur. Gönüllerinde olanı bilmiş, onlara huzur, güven duygusu vermiş ve onlara yakın bir fetih ve elde edecekleri birçok ganimetler nasip etmiştir. Allah mutlak güç sahibidir, hüküm ve hikmet sahibidir.” (Fetih 48/18-19)

29 “... Allah’tan bir yardım ve yakın bir fetih (Mekke’nin fethi). (Ey Muhammed!) Mü’minleri müjdele!” (Saff 61/13’dan bölüm)

Nûr gibi şu'le virir. Delili gibi doğru ol. Erhâk yolunda yağ gibi siz erenler meydânında sahnı gibi hakipây- erenler hizmetinde چراغın üç yerde kuşağı vardır. Sen dahî üç yerden gayret kuşağın erenler gayretinde ol deyüb bunu okuya. Bismillahirrahmanirrahim. Allahu nurus semavati vel ard, meselu nurihi ke mişkatin fiha mısbah, el mısbahu fi zucaceh, ez zucacetu ke enneha kevkebut durriyyun, yukadu min şeceratin mubaraketin zeytunetin la şarkiyetin ve la garbiyyetin, yekadu zeytuha yudiu ve lev lem temseshu nar, nurun ala nur, yehdillahu li nurihi men yeşau, ve yadribullahu lı emsale lin nas, vallahu bi kulli şey'in alim.³⁰ Allahu Ekber Allahu Ekber lâ ilahe illallhanu vallahu ekber. Allahu Ekber ve lillahi'l-hamd.³¹ Ve gülbank çeküb müridin eline vire. Ve sahren(?) eline virüb erkân ile bunu okuya. Bismillahirrahmanirrahim. Rabbena enzil aleyna maideten mines semai tekunu lena iden li evvelina ve ahirina ve ayeten mink, verzukna ve ente hayrur razikin.³² sırr-ı veli hânedân-ı Muhammed ve Ali dem şâh-ı me'âni Pîrim Sultân Hacı Bektâş Veli 'azameten tekbirâ. Allahu ekber Allahu ekber lâ ilahe illallahu vallahu ekber. Allahu ekber ve lillahi'l-hamd³³ deyüb müride teslim ide. erkân-ı tûğ tuğu eline alub kapuya geçe ve bunu diye. Havaletiniz ile erenler . Tûğün şerîati ser-tûğudur. Tarikat 'amûdesidir. Mar'rifet müylarıdır **(340-a)** hakikat tabânıdır. Ser-tûğ gibidir(?). Ve başların yüksek olsun. 'Amûdesi gibi doğru ol. Er-hâk yolunda müyları gibi bu tuğun dibinde cemâ'atin çok olsun. Tabânı gibi hâkipây ol. Erenler hizmetinde deyüb bunu okuya. Bismillahirrahmanirrahim. Ve sallı allahu(?) 'ala seyyidina Muhammed sāhibü'l-tâc ve'l-mi'râc ve'l-'âlem ve'l-tûğ ve 'ala alihi ve evlâdihi't-tayyibine't-tâhirine ecma'in vesellimû teslime. Ebeden(?) kesiren sırr-ı veli 'azameten tekbira. Allahu Ekber Allahu Ekber. Lâ ilâhe illallahu vallahu ekber. Allahu Ekber ve lillahi'l-hamd³⁴ deyüb müride teslim eyleye. Ba'dehu müfred eline ala ve posta geçürüb bunu okuya. Bismillahirrahmanirrahim. Muttekiine fiha alel eraik, la yeravne fiha şemsen ve la zemherira³⁵ deyüb ba'dehu oturan cemâ'at ayağa kalkub halifelîğın mübarek olsun diyeler.

30 "Allah, göklerin ve yerin nurudur. O'nun nurunun temsili şudur: Duvarda bir hücre; içinde bir kandil, kandil de bir cam fanus içinde. Fanus sanki inci gibi parlayan bir yıldız. Mübarek bir ağaçtan, ne doğuya, ne de batıya ait olan zeytin ağacından tutuşturulur. Bu ağacın yağı, ateş dokunmasa bile neredeyse aydınlatacak (kadar berrak)tır. Nur üstüne nur. Allah, dilediği kimseyi nuruna iletir. Allah, insanlar için misaller verir. Allah, her şeyi hakkıyla bilendir." (Nur 24/35)

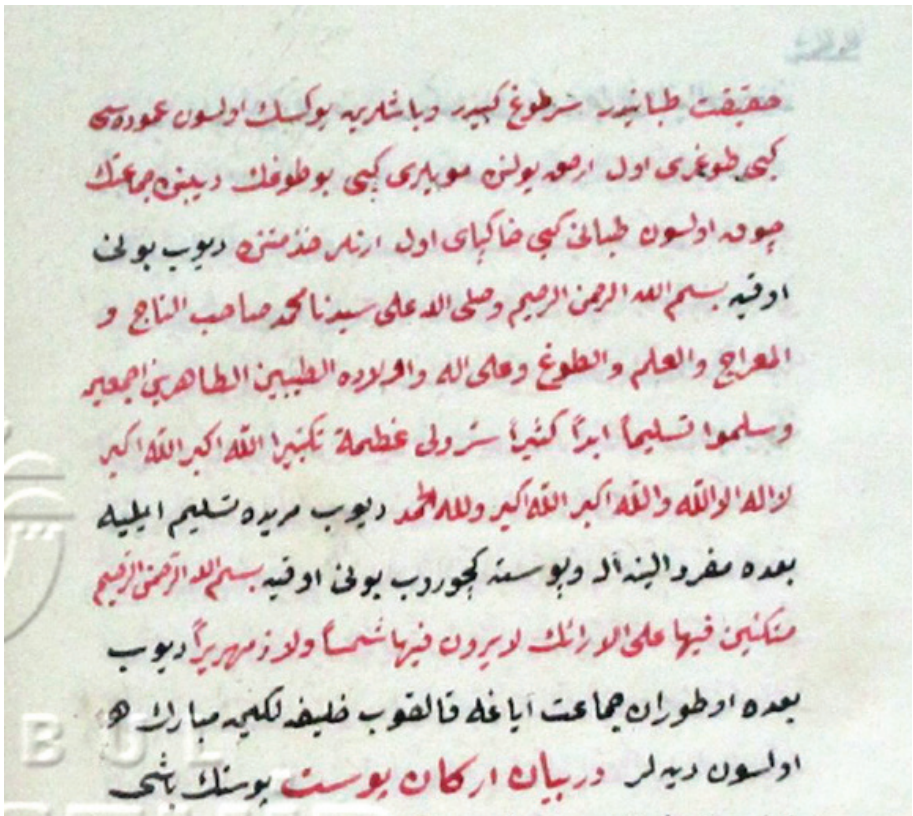
31 "Allah her şeyden yücedir, Allah her şeyden yücedir. Allah'tan başka ilâh yoktur"

32 "...Ey Allahım! Ey Rabbimiz! Bize gökten bir sofrayı indir ki; önce gelenlerimize (zamanımızdaki dindaşlarımıza) ve sonradan geleceklerimize bir bayram ve senden (gelen) bir mucize olsun. Bizi rızıklandır. Sen rızıklandırılanların en hayırlısıdır" dedi." (Maide 5/114'den bölüm)

33 "Allah her şeyden yücedir, Allah her şeyden yücedir. Allah'tan başka ilâh yoktur"

34 "Allah her şeyden yücedir, Allah her şeyden yücedir. Allah'tan başka ilâh yoktur"

35 "Orada koltuklar üzerine kurulmuş olarak bulunurlar. Orada ne güneş (yakıcı sıcak) görürler, ne de dondurucu soğuk." (İnsan 76/13).

Extended Abstract

Rules are extremely important for the healthy functioning of sects. Erkan can be written and oral. Written sources describing the rituals of Bektashism are called erkännâme. Since the articles contain very important information about the leaders of the sect, it is important to transfer them to today's alphabet. Comparing similar texts and presenting different parts will contribute to a better understanding of the rituals of Bektashism. The section titled "Haza other bi'âtnâme-i muhtasar beyân shod", which is the subject of our study, is located in the manuscript registered with the inventory number 297.7 BİA 1 Bel_Yz_O.000027/20 and the name Bi'âtnâme in the Istanbul Metropolitan Municipality Atatürk Library. In this section, the caliphate shaving tradition of the Bektashi sect is explained. Red ink was used when giving subject headings and some information. It is a very voluminous work, consisting of 754 sheets in total.

There is no information about the copyist of the manuscript and the date it was written. There are two dates we can use to get an idea of when it was written. The first of these dates is 18 January 1822, when Zülfikârî Mehmet Seyfettin, and the other is 30 November 1838, when Dervish Yusuf İbn-i Abdullah was accepted into the order. Therefore, if the person who wrote this manuscript is Dervish Yusuf İbn-i Abdullah, he must have written it after the period when he joined the sect. If not, it would not be wrong to say that it was copied after this date. While doing research to reveal the copyist of the manuscript, we evaluated that the information between the lines in the work provides important clues. We believe that important information is given about the life of Mehmet Seyfettin İbn-i Zülfikârî Dervîş Ali, who wrote Risâle-i Mergûbe. It gives the date on which he joined the Bektashi sect and the lodge where Ayn-ı Cem was held. Therefore, it can be said that Mehmet Seyfettin İbn-i Zülfikârî Dervîş Ali has a connection with this lodge and İbrahim Baba, and the information in this manuscript is related to the rituals practiced in the Karaağaç lodge.

In the text we have transcribed, the ritual begins with performing ablution and saluting to the four doors. There is almost the same information as the previously published texts. The fact that there is a great deal of similarity between the texts, except for some minor differences, is actually an indication that the cultural accumulation has been transferred to future generations quite well. However, another issue that is worth mentioning here is that such texts may not have been written in detail because they were written by experts. The texts may be written in a summary way and not covering every detail. The part about some questions and answers included in other studies is not included in this text. Another difference in this text is that there is no section on cooking and eating lokma. As stated above, it is useful to consider the possibility that some details may not have been included because these texts were written by experts, considering that they were already familiar with them. The most important difference in this text, which describes the caliphate's customs, is the information given about tuğ. There is no such detailed information about the tuğ man in previously published studies. However, we understand from this text that there is also tuğ in the caliphate. In the prayer, it was hoped that he would have as many disciples as the feathers of a tuğ. Tuğ is considered a symbol of dominance in the Turks. Perhaps here, too, it may have been perceived as a symbol of spiritual dominance. The connection of Yusuf İbn Abdullah, who we think copied the text, with the Karaağaç lodge is obvious. The fact that this lodge has a close connection with the Janissary Corps suggests that the rituals related to tuğ may have a connection with the Janissary Corps. Another point that is useful to mention here is that there are sections about tuğ in the futuwatnames. There are many similarities between Bektashi rituals and futuwatnames. The part about Tuğ may be a subject that passed from the Futuwatnames to the Bektashi Erkannames. However, this issue needs to be studied and presented with support from other sources.